

Szeretett elsőszülött Fiam, Mihály!

Fülek papjaként szerettem volna írni neked, de sorsomat az Úristen úgy rendezte, hogy most innen, a kínok kínját elszenvedvén Itáliából írok neked, szeretett fiam. Testvéröcsédnek, Mátyásnak és édesanyádnak külön nem írok, add tudtukra nekik is, amit jónak látsz. Atyádként bátorítalak és intelek, hogy a hitedet mindég, minden körülmények között őrizzed. Semmi hatalom abban meg ne félemlítsen, szemeid előtt mindenkor a Szentírás szavai lebegjenek, ha bármi nehézség adódik éltedben. Ahogy egykoron Józsuét bátorította az Úr az Ótestamentum lapjain, én is így hagyom örökül neked és fiaidnak: *„Avagy nem parancsoltam-é meg néked: légy bátor és erős? Ne félj és ne rettegj, mert veled lesz az Úr, a te Istened mindenben, a miben jársz.” (Józs 1,9)*

Röviden elmesélem megpróbáltatásaim történetét, hogy apádtól hitelesen maradjanak fenn azok neked és fiaidnak. Valahányszor rám emlékeztek, tudjátok, hogy semmit meg nem bántam, református vallásoméért, magyar hazáméért és családjunk, a Miskolcziak becsületéért mindenkor újra vállalnám mindazt, ami kint megélttem ezekben a keservekben. Amennyiben úgy adódna, hogy az utókor emlékezetében őrizne, tudjátok, amit rám mértek, én emelt fővel és ezen szavak mellett vállaltam: *„Ha pedig semmi vétkem nem lévén, mégis megbüntettek, én arról nem tehetek. „*

Leírom hát a poklok kapujáig tartó gyötrelmeink néhány rövid részletét.

Huszár Ákos

LEVÉL FIAMNAK

A mostani évek során egyre nehezebb a nyugalomra még csak gondolni is, mivel a hitet félreértelmező emberek az Isten szeretetét harcok, kínok, szenvedés és pusztítás útján akarják elérni. Ez évek a protestáns hit megrendítését, eltörlését kívánják, és annak választás elé állítását: maradnak-e e hitet vallók, vagy sem. 1674 eleje volt, mikor a magyarországi protestáns papokat Pozsonyba egy perre rendelték, tehát én is útra keltem, hogy bebizonyítsam elszántságomat a hitemmel kapcsolatban. Az úton szomorúsággal töltött el a tudat, hogy a testvéreim többsége elmenekült, és megbújt a per elől. A per előtti estén összegyűltünk Séllyei István püspök szállásán, ahol próbáltunk önbizalmat gyűjteni. A beszélgetés során egy vezetőt kellett választanunk és a döntésünk Séllyeire esett. Azonban ha valami történne velem, abban az esetben én válok a vezetővé, amit szívesen el is vállaltam. Másnap reggel, talán a félelemtől és a rám nehezedett feladat súlyától, de korábban keltem a megszokottnál. Miután elvégeztem reggeli dolgaimat, már 7 órakor mindenki felsorakozott a törvényszéki tanácsterem előtt, várva a kezdést. A terembe érve érződött egy furcsa légkör, ami azt sugallta, hogy nemkívánatos személynek gondoltak minket. Azonban én egy kis meglepődöttséget is éreztem, mivel szerintem kevesebb emberre számítottak, mint ahányan voltunk. Ezután a királyi ügyész, Majláth Miklós felolvasta a vádakat, amik teljes mértékben hamisak voltak, és csak minket szerettek volna bűnös, gaztevő embereknek beállítani. Olyanoknak, akik mindent, amivel nem értenek egyet, azt szétrombolják. Bennem a legnagyobb felháborodást az árulás szó váltotta ki a per alatt, miszerint elárultuk a királyt, a pápát, és szövetkezünk, levelezünk a legnagyobb ellenségeikkel. A vád felsorolása után kiszabták, hogy az árulókat halálra kell ítélni. A bírák Séllyeit hívták ki, aki a vádak közül egyiket sem vállalta, és kérvényezte a bizonyítékok bemutatását, ami egy kis nyugalommal töltött el, mivel tudtam, hogy semmi bűnt nem követtünk el. Az elnök, aki Szelepcsényi volt, követelte, hogy kérjünk ügyvédet, amit először nem akart Séllyei, de végül Csizmadia Ádámot választotta, mivel Katzer Sámuel tilalmi listára tették. A per lezajlása közben már éreztük, és végül be is teljesült az, hogy a bírák egy személyben a panaszolók és a vádlók szerepét is betöltik. Ezután témába került Kalinka Joáchim, aki nyíltan kijelentette lázadó jellegét, amit nem tudtunk, és nem is akartunk tagadni. A vádak bizonyítására 179 tanút idéztek be, ami miatt igazságtalannak és feleslegesnek tartottam az egész tárgyalást. A tanúk nagy része a franciákkal, a brandenburgiakkal és egyéb protestáns közösségekkel próbáltak besározni minket, hogy segítséget kérünk tőlük az üldözések ellen. A másik részük titkos templomi gyülekezésekről beszélt, ami szerint szidjuk és csúfoljuk a katolikusokat és a pápát. Az egész pernek az igazi mélypontja, ahol már a bírák is próbálták elfedni nevetésüket, az a Szilágyi vallomása. Azt találták ki, hogy Szilágyon 500 református tanakodott Bécs elfoglalásán. A prédikátor társaim kérték a tanukat, hogy mondjanak neveket, de a bírák próbáltak kitérni ez alól, és két levéllel igyekeztek visszatámadni. Az egyik levél Bethlen Miklósnak szólt, akit erdélyi tartózkodása miatt szinte lehetetlen elérni, és egy levél Ketzer Ambrusnak, akit három éve kivégeztek. A levelek lázadási tervekkel tartalmaztak kétértelmű mondatokkal, amiket a lehető legkönnyebb módon lehetett rosszul értelmezni. A levelek több nézetből sem

lehetek igazak, hiszen, ha találtak ilyen levelet, akkor miért most kerül elő, vagy mi értelme volt a 1673-as beidőzésnek? Az ügyvédjeink hiába cáfolták a vádakát, nem tudtak mit tenni a 179 hamis tanúzás ellen. A végére teljesen világos lett, hogy a beidézettek választás elé kerültek, köztük én is. Három választható út állt előttünk. Az első, hogy lemondunk hivatalunkról; a második, hogy kivándorlunk az országból; vagy áttérünk katolikus hitre. Felháborítónak tartottam, hogy ajándékokkal, pénzzel, hivatalokkal próbáltak minket befolyásolni, és hitünket megváltoztatni. Eközben az erre nem vevőket akár erőszakos úton fenyegették, hogy ha nem választunk, akkor csak a halál várhat ránk. Napnyugta után a törvényszék mindenkit elbocsátott, ki-ki vegye számba, mi legyen a döntése. A gondolkodási időnket se tudtuk nyugton tölteni, hiszen próbáltak minket választásra kényszeríteni. Míg egyeseket misére küldtek fegyveres katonákkal, addig minket Forgách Ádám próbált meggyőzni, hogy amíg le nem csillapodnak az kedélyek, addig le kellene mondanunk hivatalunkról. A feltételzés is bántott, hogy én, Miskolczy Bodnár Mihály lemondanék református hitemről egy ilyen nevetséges ügy miatt! Ezt nem bírtam már szó nélkül hagyni. Próbáltam illedelmesen, visszatartva a mérhetetlen dühömet, önbizalmat mutatni. Azt a választ adtam, hogy ha meg is büntetnek minket, arról mi nem tehetünk, kénytelenek leszünk elszenvedni, de továbbra is megmaradunk ártatlanságunkban. Forgách próbálta a hallottakat figyelmen kívül hagyni, de a többiek is ugyanezen az állásponton voltak. A félelemtől vezérelve sajnos néhány társunk nem bírta tovább, és aláírta a kötelezvényt, békés életet remélve. Így most már kevesebb, mint háromszázra csökkentünk. Az ítélet meghozására már március 5-e óta vártunk, de csak április 4-én 8 órakor került rá sor. A tanácssterem előtt próbáltak minket pénzzel megvesztegetni, és külön még engem is próbáltak meggyőzni. Adtak nekünk másfél órát gondolkodni, de nem vártak csak negyedórát. A döntésünket idétlen mozdulatokkal kellett jelezni, mint például bal kézre kellett állni, akik a hazában akartak maradni hivatal nélkül, vagy hogy aki egyiket sem választotta, az menjen hátra az ajtó mögé. Miután mindenki a döntésének megfelelő helyre állt, mindegyik bíra elsápadt, és szóhoz sem jutott. Meglátták ugyanis, hogy mindenki kivétel nélkül az ajtó mögé állt, minden megfélemlítés ellenére! Hitünkbe kapaszkodtunk, és bízunk Istenben, segítsen meg, ha jónak látja. Megszületett az ítéletet: mindenki fejét vesztí, és vagyonát elkobozzák. Az ítélet kimondása után senki se szólt semmit, amire Széchényi György idegesen kérdezte: miért nem köszönjük meg az ítéletet? Ekkor Séllyei kijött sorainkból, és tudatta a király procuratorával, hogy mi Krisztusért halunk meg ártatlanul. Séllyei szavait nem bírták hallgatni, ezért mindenkit börtönbe vitettek a kivégzés idejéig. A vezetőket, mint például Séllyeit vagy engem különválasztottak, és Kolonits vasra vert minket a saját háza előtt. Mindent megtettek, hogy megszégyenítsen minket, majd a pozsonyi várba vittek, míg a többiek saját szállásukon maradhattak.

Kezdetét vette az utunk, amelyet béklyókban kellett megtennünk. A láncokat egy emberre szabták, de két emberre rakták. Elkezdődött a lábam romlása. Amikor elcsigázva, kimerülve, sebekkel tele megérkeztünk, egy szűkös helyiségbe zsúfoltak be minket. Kénytelenek voltunk beletörödni, hogy a láncokat egy pillanatra se ve-

hetjük le magunkról. Napok múlva, olyan pünkösdi havának 29. napján megtudtuk, hogy az utazásunk végcélja a nápolyi gályák. Szekéren elindultunk Berencsre, ahol nagyobb bilincseket kaptunk. A következő gyötrelme az éheztetésünk volt, mivel kevesebb pénzt fordítottak az étkeztetésünkre. Olyan börtönökbe zártak, amelyekbe négykézláb lehetett csak bemenni. A napok ezekben az időkben nagyon gyorsan teltek. Amikor azt hittem, nem lehet már ennél rosszabb, akkor megérkezett gróf Nyári Ferenc, aki igyekezett mindent megtenni, hogy megalázhasson minket: velünk vágatta fel a fát, hozatta be, és még sorolhatnám. Az is biztos, hogy ilyen kínokat senkinek se kívánnék. Szekérrel érkeztünk meg Morvaországon és Ausztrián keresztül Triesztbe. A lábaim kezdtek feladni, mivel a lábvas feltörte és elüszkösödött. Bár a kikötőbe megérkezve hajóra szálltunk, ami Pescarába vitt minket, de az út közben tovább romlott a lábam állapota.

Most Teatébe tartunk, de érzem, hogy nem sok van már hátra az életemből. A gyógyszerek nem hatnak és egyre nehezebb elviselni a szenvedést.

Kérlek téged, fiam, ha egyszer megkapod levelem, édesanyádnak ne add soha a kezébe, Mátyásnak is a te belátásodra bízom. Azért döntöttem úgy, hogy megírom neked, mert tudatni akartam általad a következő nemzedékekkel, milyen árat fizetünk hitünkért, református vallásunkért. Pál apostollal elmondhatom én is:

„Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam”
(2Tim 4, 7)

Theaté, 1675 esztendejének böjtmás havában

Miskolczi Bodnár Mihály
szerető atyád